

GEDE

Grup d'Estudi de Dones i Esport

Educar, contra què?

Consuelo Asins

*Llicenciada en Educació Física
Col·laboradora del GEDE*

Hi ha qüestions que gaudeixen d'un consens generalitzat; diuen que la lògica les fa caure pel seu propi pes. El títol d'un escrit, sigui llibre, article o tafaneria, ha de ser l'anunci correcte del seu contingut. Començar amb bon peu sense enganyar al personal. Per això, aclariré que l'enunciat hauria de disposar de la paraula coeducació, o les paraules igualtat d'oportunitats, o potser democràcia, segurament justícia social i, per què no? sentit i sensibilitat. El rètol avisa del terreny on es posaran els peus...

Em vaig cansar de col·locar la paraula coeducació com si fos un avís per a navegants. Em vaig cansar de sentir-me obligada a definir aquesta paraula nova, que no té una definició única, ni closa, ni definitiva. Què és la coeducació?, quins significats té?

Hi ha bones definicions, més o menys institucionals, del terme coeducació; aquí no recorreré a elles encara que cregui que són vàlides i necessàries perquè volen dir molt, però per força s'acaben cenyint a massa poc. La coeducació, de la mateixa manera que la democràcia, són paraules

massa grans, són una suma de previsions, d'intencions, de propòsits d'igualtats que han de ser traduïdes a la realitat. La coeducació, de fet, només hi cap dins dels sistemes democràtics on les persones individuals (independentment del seu sexe, la seva ètnia, les seves idees religioses, els seus recursos econòmics, etcètera), tenen reconeguts els mateixos drets. Encara als nostres països occidentals, el primer món o món ric, existeixen exemples abundants de la dificultat que té concretar les idees d'igualtat en allò purament humà. Democràcia i dins d'ella coeducació, semblen escrites per a un planeta, encara, del futur. Les dues idees són ideologia, les dues guarden a dintre grans trossos d'utopia.

Plantejar una educació que superi o intenti minimitzar la jerarquia entre els dos gèneres humans, el masculí i el femení, és, en el fons, proposar una transgressió. Una revolta pacífica i no violenta, però, al cap i a la fi, una profunda modificació de l'ordre establert.

Exercicis gimnàstics al camp d'esports de l'"Escuela de Mandos" del Masnou, l'any 1958.

Els segles i la inèrcia dels costums, van col·locar les dones en inferioritat de condicions respecte dels homes. I la història ens ha ensenyat que no es cedeixen voluntàriament i espontàniament privilegis que la tradició, els hàbits socials i les lleis van fer passar per norma. Quan ens acostem a altres pobles i a altres cultures podem veure com en tots els espais i en tots els temps, els grups privilegiats elaboren i disposen ritus i cerimònies de legitimitació, allò que els confirma i reafirma. Veiem com aquells grups recolzen les estructures socials que els mantenen en les seves posicions.

En la nostra llarga i complexa tradició occidental, un dels grups privilegiats, entre cometes, ho ha estat pel sexe de naixement. Han estat els elegits, únicament, en ser comparats a l'altre grup genètic. Qualsevol que fos l'organització política d'una època determinada, per molt desiguals que hagin estat les posicions socials entre els homes, ells han comptat amb un plus respecte de les dones, el plus de ser l'única mida de l'humà i la referència d'autoritat. Des d'aquí, és fàcil caure en visions simplificades, o bé venjatives, o bé de víctima. Ambdues dificulten en lloc d'ajudar la comprensió.

Plantejar el tema de la coeducació representa treure a la llum un canvi gradual en les mentalitats i l'escala de valors de tota una societat, no solament dels seus docents. Precisament l'escola, junt amb els acadèmics de la llengua i els juristes, té, excepte honroses excepcions, la tendència a anar una mica per darrere. En la majoria dels ca-

sos, beneeixen a posteriori allò que el gruix de la societat fa temps que ha incorporat en els seus comportaments o reclama amb insistència. La societat camina i algunes institucions es queden mirant-la, receloses, de lluny.

Modificar les formes de percebre, pensar i fer, passa necessàriament per un procés personal. Un procés lent, llarg, construït amb dubtes, conflictes i no exempt de frustracions. L'incaut o la incauta docent que vulgui acostar-se amb sinceritat a la idea de coeducació hauria de saber que això significarà començar a col·locar-se en una posició incòmoda, crítica. Primerament, amb ell o ella mateixa, en segon lloc, amb una part dels seus congèneres. El primer obstacle que trobarà serà la seva pròpia educació i la percepció d'ell/a mateix/a, que es dona com a resultat de la socialització. No disposarà d'un receptari, no tindrà certeses, serà difícil trobar una plantilla avaluadora per la qual guiar-se. Haurà d'anar despertant una sensibilitat distinta, fixant-se en detalls que, per obvis, no es veuen.

Traslladar, d'alguna manera, aquella sensibilitat a la tasca docent, sigui en l'àmbit de l'educació física o sigui en qualsevol altre, comporta tensions, perquè coeducar representa posar damunt de la taula i replantejar-se hàbits, idees i costums que la societat té assumits com a "allò normal", "allò natural", el "ja se sap". Coeducar pot, a més a més, ser vist com contra-educar, o educar contra els nois, treure'ls allò que sempre van tenir, allò que han tingut pels segles dels segles, justament fins el XX. I així i tot, no és el qui contra el que es dirigeix la coeducació sinó el que. Coeducar és educar contra els prejudicis. Contra les idees preconcebudes que tenim sobre les capacitats i destins de les persones per haver nascut homes o dones. Fàcil de dir, complicat de fer.

La història dels pobles i les individuals estan plenes de paradoxes, de senyals fent l'ullet, de vegades, irònics, d'altres cruels. Si Coubertain hagués imaginat tantes dones fortes, joves i competitives disputant-se medalles olímpiques. Qui sap! Potser s'hagués replantejat el seu somni dels Jocs Olímpics. Això no era el que ell volia, mai no va ac-

ceptar o va considerar aquella possibilitat com a bona, ni per a les dones ni per al conjunt de la societat. Coubertain veia en una dona tan sols l'element decoratiu que corona al vencedor. La capacitat de les dones per a la maternitat les incapacitava, als seus ulls, per a qualsevol altra cosa que no fos "servir i acompanyar" al veritable i únic individu: l'home. A tocar el final de segle, no solament no es discuteix sinó que s'organitzen campanyes institucionals per incorporar les nenes i les dones a l'esport.

Però coeducar no és aconseguir que les nenes facin o hagin de fer, per força, tot el que fan els nens. Imitar el model masculí de conducta és una opció, una opció legítima; encara que poc enriquidora per a la societat i de resultats dubtosos per a les pròpies dones, si més no, per a moltes. Si la història que portem a les esquenes ha estat una història construïda i dirigida pels homes, caldrà convenir amb ells que, sincerament, pot fer-se molt per millorar, i aquella recerca d'alternatives passa perquè ells aprenguin no solament d'ells mateixos, sinó també de l'altra meitat del món, el món femení, el de les dones. Aprendre, què? bàsicament: escoltar, respectar, prendre en consideració, pactar, cooperar, atendre més necessitats i més gusts que exclusivament els propis. L'educació física, molt penetrada pels valors de l'esport de competició, ha mantingut llacunes i omissions substancials cap als cossos femenins, cap als seus gustos i les seves necessitats i, és clar, també, cap a aquells masculins incapaços d'adaptar-se, o rebels als seus requeriments. Però aquestes omissions haurien estat impensables si a l'hora d'organitzar l'educació mixta, les nenes (i el món femení en general) haguessin estat vistes amb la mateixa atenció i protagonisme que despertava el món masculí. És bo recordar que darrera d'una omissió acostuma a existir un descuit. No acostumem a ometre aquelles coses que valorem.

Canviar la percepció és difícil, i en aquests camins incerts hi ha petits trucs que afavoreixen el canvi. Un truc prou útil és imaginar qualsevol situació de la vida diària, un anunci de televisió, una notícia del diari, un tribunal d'oposicions, una discussió en el

treball o a casa, etc. canviant el gènere dels protagonistes. Si en canviar el sexe dels actors, l'escena es presenta ridícula, injusta o intolerable, alguna cosa passa. Aquí hi ha alguna cosa important sobre la qual reflexionar.

Si la coeducació es planteja per a l'àmbit docent i professional, però de portes endins no es toca, ni s'està disposat a tocar res, probablement, s'estigui usant el seu nom en va. Coeducar significa prendre consciència i la consciència s'assenta en el seu fur intern, en allò més personal. En els dossiers, els llibres, els documents, els treballs de camp, etc., en definitiva, en la bibliografia, que comença a ser substancial, es troba el coneixement, els recursos, els criteris, els instruments. Però la sensibilitat cal buscar-la a l'interior del propi cos, cal buscar-la i treballar-se-la cada dia. Malgrat els dubtes, malgrat els fracassos, amb el convenciment que val la pena intentar col·laborar a deixar un món una mica més equilibrat. Arrencar-li un petit tros a la utopia de les paraules democràcia i coeducació, posar-les una mica més a prop de la vida real per a les que vénen darrere, per a ells, també.

Bibliografia

- ALBERDI, I. (1987). *Coeducación y sexismo en la Enseñanza Media. A La investigación en España sobre mujer y educación*. Instituto de la Mujer. Madrid.
- ASINS, C. (1995). *L'esport a l'edat escolar*. A Jornades de reflexió sobre les dones i l'esport Diputació de Barcelona.
- ASKEW, S.; ROSS, C. (1991). *Los chicos no lloran, el sexismo en educación*. Editorial Paidós. Barcelona/Buenos Aires/Mèxic. 1991.
- BONAL, X. (1997). *Las actitudes del profesorado ante la coeducación. Propuestas de intervención*. Graó. Barcelona.
- BRULLET, C. (1996) *Roles e identidades de género: una construcción social. En Sociología de las Mujeres*. Editorial Complutense. Madrid.
- CATALÀ GONZÁLEZ, A.G.; GARCÍA PASCUAL, E. (1987). *Una mirada otra*. Generalitat Valenciana. Departament de la Dona. Valencia.
- CORTADA, E. (1989). *Escuela mixta y coeducación en Catalunya durante la Segunda República*. Instituto de la Mujer. Madrid.
- DAVISSE, A.; LOUVEAU, C. (1998). *Sports, école, société: La différence des sexes (féminin, masculin et activités sportives)*. Ed. L'Harmattan. París.
- CUADERNOS DE COEDUCACIÓN (1992). ICE. Universitat Autònoma de Barcelona.
- DUCAN, M.C. (1995). "Políticas sobre las mujeres. Imágenes y prácticas del cuerpo". A *Philosophic Inquiry i sport*. Segona edició. Human Kinetics. EUA.
- DURAN, M.A. (1993). *Mujeres y hombres. La formación del pensamiento igualitario*. Castalia. Madrid.
- FASTING, K. (1992). *La coeducación en educación física y la formación del profesorado. La enseñanza de la educación física*. Congreso Internacional de Coeducación. Institut Valencià de la Dona. Valencia.
- GARCÍA, M. (1992). "Las mujeres y el deporte: del corsé al chandal". A *Revista Sistemas*, núm. 110-111. Madrid.
- GARCÍA, M.; ASINS, C. (1994). *La coeducación en educación física*. Cuadernos para la Coeducación. U.A.B. Barcelona
- GARCÍA BONAFÉ, M.; ASINS, C. (1998). *Género, diversidad cultural, escuela y deporte*. A Jornades de Debat. Congrés de l'educació física i l'esport. Barcelona.
- GÈNERE I INFORMACIÓ (1998). *Radiografía d'una absència. Informació Esportiva només per a ells*. Associació de Dones Periodistes de Catalunya. Fundació Tam-Tam. Barcelona.
- GUÍA PARA UNA EDUCACIÓN FÍSICA NO SEXISTA (1990). Secretaría de Estado de Educación. M.E.C. Madrid.
- IGUALTAT D'OPORTUNITATS NOIES I NOIS (1997). Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament.
- MORENO, M. (1986). *Cómo se enseña a ser niña: el sexismo en la escuela mixta*. Icaria. Barcelona
- MORENO, A. (1991). *La realidad imaginaria de las divisiones sociales: una aproximación no androcéntrica*. A *Mujeres y Sociedad*. PPU. Barcelona.
- PFISTER, P. (1992). *Experiencias, reflexiones, investigaciones y resultado de la coeducación en educación física en Alemania. La enseñanza de la educación física*. Congreso Internacional de coeducación. Institut Valencià de la Dona. Valencia.
- PULEO, A. H. (1991). *Memoria de una Ilustración olvidada. A Feminismos entre la Igualdad y la Diferencia*. Revista el Viejo Topo. Madrid.
- RUIZ PÉREZ, L. (1992). *Tópicos y evidencias científicas sobre el desarrollo de habilidades motrices en niñas y niños: implicaciones para la educación física*. A *IV Jornadas Internacionales de Coeducación*. Generalitat Valenciana. Valencia.
- SALAS, B. (1992). *Proyecto de Centro desde una perspectiva coeducativa*. Consejería de Educación y Ciencia. Junta de Andalucía.
- SCRATON, S. (1990). *Gender and physical education*. Deakin University. Press Victoria.
- SCRATON, S. (1992). *La implicación de las chicas en la enseñanza de la educación física. La enseñanza de la educación física*. Congreso Internacional de Coeducación. Institut Valencià de la Dona. Valencia.
- SCRATON, S. (1995). *La educación física de las niñas: un enfoque feminista*. Morata. Madrid.
- SUBIRATS, M.; BRULLET, C. (1988). *Rosa y azul, la transmisión de los géneros en la escuela mixta*. Ministerio de Cultura. Instituto de la Mujer. Madrid.
- SUBIRATS, M. (1994). *Panorámica sobre la situación educativa de las mujeres. Análisis y políticas*. A *Pensar las diferencias*. U.B. Barcelona.
- URRUOLA, M.J. (1991). "La educación de las niñas desde el feminismo de la diferencia". *DUODA, papers de treball*, núm. 2. Centre d'Investigació Històrica de la Dona. Barcelona.
- VÁZQUEZ, B. (1987). *Educación física para la mujer; mitos, tradiciones y doctrina actual*. Mujer y Deporte. Ministerio de Cultura. Madrid.
- VÁZQUEZ, B. (1992). *La socialización de las niñas y la motivación para el deporte*. Congreso de Ciencias Sociales y Deporte. A.E.I.S.A.D. Burriana, Castelló.
- YOUNG, I. (1995). "La exclusión de las mujeres en el deporte: dimensiones conceptuales y existenciales". A *Philosophic Inquiry in Sport*. Human Kinetics. Regne Unit.